

КЮСОЛ Тарусь Тарасович,
молодший сержант, командир 3
відділення 112 навчальної групи курсу
№1 факультету забезпечення державної
безпеки, Київський інститут
Національної гвардії України
(м. Київ, Україна)

Науковий керівник:

ГРАДЕЦЬКА Наталія Миколаївна,
кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри філології та
військового перекладу Київського
інституту Національної гвардії України
(м. Київ, Україна)

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ ВІЙСЬКОВИХ ТЕРМІНІВ З АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ НА УКРАЇНСЬКУ ЯК ІНТЕРДИСЦИПЛІНАРНИЙ ПРОЦЕС

Переклад військової термінології з англійської мови на українську є складним науковим та практичним завданням, яке виходить за межі суто лінгвістичного аналізу. На відміну від перекладу загальноживаної лексики, неточність при перекладі військової термінології може мати безпосередні оперативні, технічні, легальні та навіть летальні наслідки. Тому якісний переклад військової термінології визнається критично важливим для міжнародної співпраці, ефективного навчання військових та формування ключових документів у сфері безпеки та оборони.

Військовий переклад охоплює технічний, юридичний, оперативний та публіцистичний напрямки. Така широка сфера діяльності свідчить про те, що фахівець повинен володіти не лише мовними знаннями, але й глибоким розумінням військового права, стандартів НАТО та національної доктрини.

Курс України на інтеграцію до євроатлантичних структур, закріплений, зокрема, у Законі України «Про національну безпеку», вимагає імплементації стандартів НАТО (STANAGs). Головним внутрішнім нормативно-правовим актом, що регулює цей процес, є Наказ Міністерства оборони України № 56 від 24 лютого 2020 року «Про питання військової стандартизації» [4].

Наприклад, стандарти серії ДСТУ В 15.XXX:2023 (такі як ДСТУ В 15.902:2023 «Керування документацією» або ДСТУ В 15.502:2023 «Використання (експлуатування) озброєння та військової техніки») встановлюють обов'язкові відповідники для технічної та управлінської термінології. Відповідно до Наказу МОУ № 56, у випадках, коли існує офіційний, затверджений стандартний відповідник для англійського терміну, перекладач зобов'язаний використовувати саме цей відповідник. Це встановлює нормативний пріоритет над будь-якими

лінгвістичними чи стилістичними перевагами.

За імплементацію військових стандартів, включно з розробкою та моніторингом термінологічних стандартів, відповідає Центр військової стандартизації та кодифікації. Цей орган виступає головним джерелом валідованої української військової термінології.

Переклад термінів із стандартів НАТО (STANAGs) є складним процесом, який вимагає не просто дослівного перекладу, а адаптації концептів до української військово-правової системи. Часто це вимагає створення нових, юридично точних українських дефініцій, що відповідають доктринальним засадам.

Робота зі скороченнями та акронімами є одним із найскладніших викликів.

Особлива увага приділяється перекладу оперативно-правових акронімів, де семантична неточність створює юридичні ризики. Наприклад:

– ROE (Rules of Engagement): Хоча буквальний переклад міг би бути "Правила залучення", адекватним та юридично точним відповідником є Правила застосування сили. Це не є простим технічним перекладом; це юридична експлікація, оскільки ROE встановлюють законні межі використання зброї та ведення бойових дій. У військово-правовому перекладі пріоритет віддається *юридичній точності*, а не стислості, що часто вимагає описового перекладу, який забезпечує функціональну адекватність у правовому полі.

– IED (Improvised Explosive Device): Усталений оперативний термін саморобний вибуховий пристрій. Цей приклад демонструє необхідність використання стандартизованого, зрозумілого оперативному складу терміна, що має правове значення у контексті криміналістичних звітів.

Дослідники підкреслюють необхідність використання сучасних технологій перекладу, таких як CAT-tools та термінологічні бази даних. Впровадження таких інструментів є обов'язковою умовою для нормативного контролю перекладу. Термінологічні бази даних, які містять офіційно затверджені МОУ глосарії, забезпечують автоматичну перевірку відповідності перекладених термінів військовим стандартам, що підвищує інтероперабельність та знижує юридичні ризики. Технологічна інтеграція є ключовою для забезпечення уніфікації термінології, як того вимагають адміністративні стандарти.

Переклад концептів Міжнародного гуманітарного права (МГП), особливо тих, що стосуються збройного конфлікту (*armed conflict*), вимагає абсолютної точності. У судовій практиці, пов'язаній із кваліфікацією військових злочинів за статтею 438 Кримінального кодексу України (ККУ), критично важливо чітко диференціювати *міжнародний збройний конфлікт* та *збройний конфлікт неміжнародного характеру* (ЗКНХ). Точність перекладу цих дефініцій є вирішальною для встановлення юрисдикції військового злочину та кваліфікації дій виконавця. Фахівець, що працює з такими текстами, фактично несе відповідальність за відповідність перекладу міжнародних конвенцій вимогам української кримінально-правової доктрини.

Аналіз перекладу військових термінів з англійської на українську показує, що це складний інтердисциплінарний процес, регульований нормативами та судовою

практикою. Переклад підпорядкований адміністративній та правовій стандартизації, а адекватність визначається відповідністю національним стандартам та правовим дефініціям. У документах високого ризику пріоритет надається функціональній точності з експлікацією, мінімізуючи операційні та правові ризики. Судова практика свідчить, що навіть стандартизована термінологія може породжувати колізії при недостатній відповідності міжнародному праву. Для забезпечення нормативного контролю важлива інтеграція CAT-tools та централізованих термінологічних баз. Рекомендовано посилити регуляторну роль Центру військової стандартизації та забезпечити обов'язкову інтеграцію його глосаріїв у всі ланки управлінської, судової та навчальної діяльності для єдиного та правомірного перекладу.

Список використаних джерел

1. Долинський Є. Військова термінологія та її переклад як елемент підготовки майбутніх філологів. *Актуальні питання гуманітарних наук. Педагогіка*. 2025. Вип. 83. Том 2. С. 271–276. URL: https://www.apnh-journal.in.ua/archive/83_2025/part_2/42.pdf.
2. Войтович О. О. Суб'єктивні та об'єктивні перекладацькі трансформації та їх використання у процесі перекладу текстів мілітаристичного спрямування. Магістерська робота. Донецький національний університет імені Василя Стуса, 2022. 123 с.
3. ДСТУ В 8821-1:2018 Стандартизація у сфері озброєння та військової техніки. Частина 1. Основні терміни та визначення понять. URL: https://online.budstandart.com/ua/catalog/doc-page.html?id_doc=84600 (дата звернення: 12.10.2025).
4. Наказ Міністерства оборони України № 56 від 24.02.2020 «Про питання військової стандартизації». URL: <https://mod.gov.ua/diyalnist/normativno-pravova-baza/nakaz-ministerstva-oboroni-ukraini-n-56-vid-24-02-2020-pro-pitannia-viiskovoi-standartizatsii>.
5. Постанова суду № 640/22168/21 від 23.03.2023 про визнання учасниками бойових дій, учасниками війни та спірних питань щодо зарахування вислуги років для призначення пенсії... Судові рішення. URL: <https://iplex.com.ua/doc.php?regnum=109785046&red=1000039384a88f97a77cd7ec1c77e5ae97223f&d=5>.